

**Віталій Мандзин**  
студент гр. ФПФм-21,  
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль  
*Науковий керівник: д.е.н., професор Богдан Малиняк*

## **ТЕНДЕНЦІ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УКРАЇНІ**

Структура фінансового забезпечення фізичної культури і спорту є одним із ключових індикаторів ставлення суспільства до цієї галузі, фізичної активності та турботи про здоров'я і фізичну форму. У розвинених державах фінансування фізичної культури та спорту поєднує бюджетні кошти з розгалуженою системою альтернативних джерел надходження ресурсів, які доцільно характеризувати у двох аспектах: з одного боку, вони визначаються обсягами залучених зовнішніх надходжень, зокрема від спонсорських внесків, грантового фінансування, благодійної допомоги, доходів від грального бізнесу та інших форм підтримки, які надходять поза межами бюджетної системи; з іншого боку, альтернативне фінансування пов'язане з розвитком комерційного сегменту галузі, який формує власні фінансові ресурси через надання фізкультурно-спортивних послуг на платній основі, функціонування фітнес-індустрії, спортивних клубів, залів та інших суб'єктів ринку [13]. Подвійний підхід забезпечує комплексне оцінювання стану і потенціалу альтернативного фінансування фізкультури та спорту, яке враховує зовнішні джерела залучення фінансових ресурсів та здатність галузі до самофінансування.

Через інформаційну закритість статистичних даних в умовах воєнного часу оцінити достовірно обсяги фінансових ресурсів, які надходять з усіх джерел на потреби фізичної культури та спорту доволі складно. Відповідно до даних, які наведені у дослідженні В. Гайдук, за період 2013-2023 рр. обсяги фінансування цієї галузі у гривневому вираженні зросли в у 2,2 рази, з 5,7 млрд грн до 12,8 млрд грн [5]. Однак як зазначає вчений, така динаміка має переважно інфляційну вираження, оскільки у доларовому еквіваленті загальний обсяг фінансування фізичної культури та спорту за цей період скоротився з \$0,7 млрд до \$0,4 млрд, тобто зменшився на 42,9%. Частка видатків на фізичну культуру і спорт у ВВП країни знизилася з 0,37% у 2013 році до 0,20% у 2023 році, що свідчить про те, що в реальному вираженні фінансова база функціонування галузі звужується.

Якщо звернути увагу безпосередньо на динаміку надходження фінансових ресурсів на потреби фізичної культури та спорту з позабюджетних джерел, то за даними В. Гайдук, воно зазнало катастрофічного падіння з \$0,3 млрд у 2013 році до \$0,01 млрд у 2023 році, тобто на 96,3% всього за десятиліття. Особливо різкий спад такого фінансування у гривневому вираженні спостерігався у 2021 році, коли воно зменшилось до 0,1 млрд грн після кількох років коливання обсягів на рівні 2,3-2,6 млрд грн. Таке падіння, на наш погляд, можна пояснювати кількома причинами: по-перше, наслідками карантинних обмежень для протидії епідемії

COVID-19, які зменшили інтерес суспільства до масових спортивних заходів, а також стимулювали розвиток альтернативних форм дозвілля в інтернет-просторі; по-друге, падіння інтересу з боку бізнес-спільноти до інвестування у спортивні проекти та заходи. На думку В. Гайдук, «бізнес не вбачає для себе рентабельним і доцільним вкладати кошти в розвиток національної фізичної культури і спорту» [5]. Внаслідок цього питома вага альтернативних джерел фінансування фізичної культури та спорту, за даними В. Гайдук, знизилась у понад 10 разів, з 36,8% у 2013 році до всього лиш 3,13% у 2023 році (рис. 1).



**Рис. 1. Обсяги надходжень фінансових ресурсів з альтернативних джерел на потреби фізичної культури і спорту в Україні у 2013-2023 рр.**

*Джерело:* побудовано за [5]

Падіння інтересу бізнес-структур до вкладання коштів у фізичну культуру і спорт можна пояснити такими чинниками: погіршенням умов ведення бізнесу внаслідок анексії Криму і початку збройної агресії на сході України, що призвело до зменшення реальних доходів підприємств, зниження їх платоспроможності та відтоку прямих інвестицій, а отже фінансових можливостей для спонсорства; відсутністю фіскальних стимулів для корпоративних спонсорів та благодійників, оскільки передбачені законодавством податкові стимули мінімальні та не мають інтересу для бізнесу. Поряд з цим, причини різкого падіння надходжень у галузь фізичної культури та спорту з альтернативних джерел пояснюється обмеженням масштабів видовищно-спортивної діяльності в умовах повномасштабної війни та відповідних безпекових ризиків. Це практично повністю заблокувало традиційні канали надходження доходів від трансляційних прав на показ спортивних подій, продажу квитків, спортивних лотерей і рекламних контрактів.

Окрему проблему становить структурна слабкість механізму спонсорства в Україні. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року констатує, що «нестабільний та недостатній рівень фінансування з державного та місцевого бюджетів, відсутність фіскальних стимулів, глобальних спонсорів, механізму прямого державного фінансування ініціатив та спортсменів, негативно позначається на розвитку спортивного середовища» [12]. Поряд з цим, розробники Стратегії визнають, що розвиток спортивної інфраструктури не відповідає

потребам держави та громадян, а тому «в цілому не дає можливості забезпечити належне функціонування механізму саморозвитку спорту» [12]. На думку В. Коновича, низькі темпи зростання фінансових потоків з додаткових джерел у галузі фізичної культури та спорту є «індикатором її незадовільного стану інституційного та правового регулювання» [10]. Для зміни ситуації у цій сфері необхідне «правове регулювання економічних принципів, що створить сприятливий інвестиційний клімат» [10] у сфері фізичної культури і спорту.

Порівнюючи показники спортивного спонсорства у міжнародному вимірі, можна усвідомити масштаби втрачених Україною можливостей. За оцінками Fortune Business Insights, глобальний ринок спортивного спонсорства є одним із найбільш динамічних сегментів маркетингових індустрій. Його обсяг у 2024 році склав \$84,08 млрд, а до 2032 року очікується зростання до \$156,14 млрд при середньорічному темпі приросту 7,9% [3]. Лише ринок спортивного спонсорства Європи у 2024 році перевищив 32 млрд євро [4]. За підрахунками інших аналітичних агентств, сегмент спортивного спонсорства оцінюється у діапазоні \$60-97 млрд залежно від методології, однак усі джерела одностайні в оцінюванні темпів його зростання на рівні 7-9% щорічно. Рушійними силами зростання спортивного спонсорства виступають цифровізація та розширення аудиторії через потокові платформи, що підвищує вимірювану ефективність спонсорських вкладень і приваблює нових корпоративних партнерів. В Україні цей глобальний тренд фактично не реалізується, а масштаби відставання від провідних ринків щороку збільшуються.

Не менш показовою є ситуація з грантовим фінансуванням фізкультури та спорту від міжнародних організацій та фондів [7]. Теоретично Україна має доступ до кількох ключових грантових механізмів у сфері спорту. Зокрема, програма Erasmus+ Sport (ЄС) на 2021-2027 рр. передбачає бюджет близько 500 млн євро, з яких лише у 2025 році на реалізацію спортивних проєктів було виділено 89 млн євро [2]. Для спортивних організацій з України, яка належить до держав партнерів ЄС, доступні гранти у форматі малих партнерств (€30 000-60 000), великих партнерств (до €400 000) та грантів на заходи (до €450 000) [1]. Програми підтримки спорту в Україні в умовах воєнного часу також реалізують UNDP, Sport for Ukraine (міжнародна платформа, яка об'єднує FIFA Foundation, МПК, ENGSO та інших), а також низка двосторонніх донорів. Однак реальний рівень доступу вітчизняних спортивних організацій до грантових ресурсів досі мінімальний. Особливо ця проблема торкається малих спортивних організацій та клубів з регіонів. Причини такої ситуації мають комплексний характер, зокрема відсутність досвіду підготовки та просування грантових заявок, мовний бар'єр, нестача кваліфікованих кадрів для управління міжнародними проєктами, а також нерозвиненість партнерської взаємодії з іноземними організаціями. Як зазначає Г. Грибан, «підприємницька діяльність у цій галузі перебуває на початковій стадії свого формування і розвитку» [9], що безпосередньо впливає на здатність спортивних організацій ефективно залучати зовнішнє фінансування.

Серйозною проблемою у контексті диверсифікації джерел фінансування фізичної культури та спорту є відсутність механізму інвестування у розвиток і

популяризацію масового спорту. Попри декларації у документах стратегічного планування розвитку фізичної культури та спорту, зокрема масового спорту, реальних дієвих стимулів для такого інвестування дотепер не напрацьовано [11]. Це означає, що політика держави у сфері фізичної культури і спорту роками декларувала цю проблему як пріоритет, але системних законодавчих кроків для її вирішення зроблено не було.

Отже, оцінювання тенденцій і проблем залучення альтернативних джерел фінансового забезпечення фізичної культури і спорту в Україні свідчить про комплекс проблем, які характеризують такі ключові закономірності: по-перше, в Україні склалась аномальна монозалежність галузі фізичної культури і спорту від бюджетного фінансування, за якої частка позабюджетних коштів скоротилась за останнє десятиліття вдсятеро; по-друге, через низку причин позабюджетний сегмент фінансування фізичної культури та спорту зазнав не поступового скорочення, а обвального падіння до майже повного зникнення; по-третє, ця тенденція має у своїй основі вади інституційного середовища, а саме відсутність податкових стимулів для спонсорства, нерозвиненість індустрії спортивного телебачення, обмеженість фінансової автономії комунальних закладів спорту та слабкий інституційний потенціал спортивних організацій для залучення грантів. Подолання цих проблем потребує системних реформ у правовому та фінансово-інституційному середовищі галузі.

#### **Список використаних джерел:**

1. ENGSO. Erasmus+ programme 2021–2027: more inclusive, greener and digital. URL: <https://engso.eu/erasmus-programme-2021-2027-more-inclusive-greener-and-digital/>
2. European Association for Sport. EU funding opportunities for Sport. EAS Annual Conference 2025. URL: [https://eas2025.lu.lv/fileadmin/user\\_upload/lu\\_portal/eas2025.lu.lv/Presentations/EAS\\_Conference\\_6.10.2025-1.pdf](https://eas2025.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/eas2025.lu.lv/Presentations/EAS_Conference_6.10.2025-1.pdf)
3. Fortune Business Insights. Sports Sponsorship Market Size, Share. Growth Report. 2025. URL: <https://www.fortunebusinessinsights.com/sports-sponsorship-market-111331>
4. Statista. Sports sponsorship – statistics & facts. URL: <https://www.statista.com/topics/1382/sports-sponsorship/>
5. Гайдук В. С., Шевченко Л. Г. Фінансові аспекти управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні. *Grail of Science*. 2024. № 40. С. 572–578. DOI: 10.36074/grail-of-science.07.06.2024.098.
6. Горин В. П. Фінансові аспекти системи державних закупівель. *Вісник КНТЕУ*. 2011. № 6. С. 65-73.
7. Горин В. П., Карпишин Н. І. Особливості фандрайзингу у публічному секторі економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 13-19. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.16.13

8. Горин В. П., Лободіна З. М., Чайківський Н. О. Гранти як джерело фінансування та інструмент фінансової безпеки галузі охорони здоров'я. *Бізнес Інформ*. 2025. № 1. С. 256-266.
9. Грибан Г. П. Управління у сфері фізичної культури і спорту: метод. реком. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022.
10. Конович В. Г. Удосконалення державного управління у сфері фізичної культури і спорту при орієнтації на європейський вектор розвитку. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. № 1 (43). С. 426–431.
11. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2015 р. № 1320-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248719473>
12. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року. URL: <https://ascu.club/strategiya>
13. Фінанси: підруч. / В. П. Горин, В. Г. Дем'янишин, О. П. Кириленко [та ін.]; за ред. А. І. Крисоватого. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 632 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/51033>